ТЕРМИЗ ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA’LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

Илмий-инновацион журнал

Jurnal OAK Rayosatining 2022-yil 30-sentabrdagi 325/6-son qarori bilan filologiya fanlari bo‘yicha doktorlik dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan

2021-yildan buyon nashr etiladi

2025/ № 4,1

Termiz – 2025

Muassis:
Termiz davlat universiteti

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

ILMIY-INNOVATSION JURNAL

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 2020-yil 19-oktyabrda 1122 raqami bilan ro‘yxatga olingan. Matnlarda foydalanilgan misol, ko‘chirma va ma’lumotlar aniqligi uchun mualliflar javobgardir. Jurnaldan ko‘chirib bosilganda manba qayd etilishi shart.

Bosishga ruxsat etildi: 28.10.2025
Qog‘oz bichimi: 70x85
Bosma tabog‘i: 5.94
Ofset bosma. Ofset qog‘ozi
Adadi: 100
Bahosi kelishilgan narxda
Buyurtma: 155-son

«TerDU bosmaxonasi»da chop etildi
Termiz shahri, Barkamol avlod ko‘chasi, 43-uy

Tahririyat manzili:
190111, Termiz shahri,
Barkamol avlod ko‘chasi, 43.
Telefon: +998762231649

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Rasmiy sayt:
https://journaltersu.uz

BOSH MUHARRIR:
Abduqodir TOSHQULOV,
iqtisod fanlari doktori, professor

TAHRIR HAY’ATI:

Bekpo‘lat Umurqulov, filologiya fanlari doktori, professor (bosh muharrir o‘rinbosari)
Shoxista Maxmaraimova, filologiya fanlari doktori, professor (mas’ul muharrir)
O‘ral Xoliyorov, f.f.f.d. (PhD), dotsent (O‘zbekiston)
Olmos Ulviy Binnatova, f.f.d., professor (Ozarbayjon)
Karl Rayxl, f.f.d., professor (Germaniya)
Vali Savash yelok, f.f.d., professor (Turkiya)
Dorota Silviya, f.f.f.d. (PhD), dotsent (Polsha)
Muslihiddin Muhiddinov, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Ibodulla Mirzayev, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Abdi Mamatov f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Suyun Karimov f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Muhammadxon Hakimov, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Nafas Shodmonov f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Dilmurod Quronov, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Murodqosim Abdiyev, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Baxtiyor Mengliyev, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Normat Yo‘ldoshev, f.f.d., dotsent (O‘zbekiston)
Baxtiyor Xolmuxamedov, f.f.d., dotsent (O‘zbekiston)
Bobonazar Murtazayev, f.f.n., dotsent (O‘zbekiston)
Asqar Eshmo‘minov, f.f.d., dotsent (O‘zbekiston)
Obidjon Shofiyev, f.f.f.d. (PhD), dotsent (O‘zbekiston)
Zafar Umurqulov, f.f.f.d., dotsent, (PhD) (O‘zbekiston)
Nurali Amonturdiyev, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Hakim Ahmedov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Abdulla Xudoyqulov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Ahad Shukurov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Eshnazar Jabborov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Abdumurod Arslonov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Sirojiddin Turdimurodov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Umida Raximova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Gulchehra Begmatova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Nargis Qurbonazarova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Muyassar Xolova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Shoira Omonturdiyeva, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Sherzod Turdiqulov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Alibek Omonturdiyev, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Humayun Nadim Muhammad, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)

Texnik muharrir: Bahodir To‘raliyev

Учредитель:
Термезский государственный университет

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM
ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

НАУЧНО-ИННОВАЦИОННЫЙ ЖУРНАЛ

Зарегистрировано Агентством информации и массовых коммуникаций при Администрации Президента Республики Узбекистан от 19 октября 2020 года под номером 1122.

Авторы несут ответственность за точность приведенных в текстах примеров, отрывков и данных. Необходимо указывать источник при копировании из журнала.

Разрешено к печати: 28.10.2025
Размер бумаги; 70x85
Печатный лист: 5.94
Офсетная печать: Офсетная бумага
Тираж: 100. Цена договорная
Заказ: 155

Печатано в «Типографии ТерГУ»
ул. Баркамол авлод 43, г. Термез

Адрес редакции:
190111, г.Термез, ул. Баркамол авлод, 43.
Телефон: +998762231649

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Официальный сайт:
https://journaltersu.uz

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:
Абдукадир ТАШКУЛОВ, доктор экономических наук, профессор

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Бекпулат Умуркулов, доктор филологических наук, профессор (зам. главного редактора)
Шохиста Махмараимова, доктор филологических наук, профессор (ответственный редактор)
Урал Холияров, ф.ф.ф.д. (PhD), доцент (Узбекистан)
Олмос Улвий Биннатова, д.ф.н., профессор (Азербайджан)
Карл Райхл, д.ф.н., профессор (Германия)
Вали Саваш Елок, д.ф.н., профессор (Турция)
Дорота Сильвия, PhD, доцент (Польша)
Муслихиддин Мухиддинов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Ибодулла Мирзаев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Абди Маматов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Суюн Каримов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Мухаммадхон Хакимов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Нафас Шодмонов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Дилмурод Куронов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Мурадкасим Абдиев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Бахтиёр Менглиев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Нормат Юлдашев, д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Бахтиёр Холмухамедов, д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Бобоназар Муртазаев, к.ф.н., доцент (Узбекистан)
Аскар Эшмуминов, д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Обиджон Шофиев, д.ф.ф.н. (PhD), доцент (Узбекистан)
Зафар Умуркулов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Нурали Амонтурдиев, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Хаким Ахмедов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Абдулла Худайкулов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Ахад Шукуров, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Эшназар Джаббаров, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Абдумурод Арслонов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Сирожиддин Турдимуродов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Умида Рахимова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Гульчехра Бегматова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Наргис Курбаназарова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Муяссар Холова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Шаира Амонтурдиева, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Шерзад Турдикулов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Алибек Омонтурдиев, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Хумаюн Надим Мухаммад, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)

Технический редактор: Баходир Туралиев

Institutor:
Termez State University

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

SCIENTIFIC-INNOVATIONAL JOURNAL

Registered by the Agency for Information and Mass Communications under the President's Administration of the of the Republic of Uzbekistan on October 19, 2020 under number 1122.

The authors are responsible for the accuracy of the examples, passages and data provided in the texts. The source must be specified when copying from the journal.

Approved for printing: 28.10.2025
Size of the paper: 70x85
Printed sheet: 5.94. Offset printing.
Offset paper. Circulation: 100
Price is negotiable
Order: 155. Printed at the «Printing House of the TerSU»
43, Barkamol avlod str. Termez city.

Address of Editorial Office:
190111, Barkamol avlod str., 43,
Termez city.
Phone: +998762231649

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Official website:
https://journaltersu.uz

EDITOR IN-CHIEF:
Abdukodir TASHKULOV, doctor of economic sciences, professor

EDITORIAL BOARD:

Bekpulat Umurkulov, doctor of philological sciences, professor (Uzbekistan) (deputy chief editor)
Shohista Makhmaraimova, doctor of philological sciences, professor (Uzbekistan) (editor-in-chief)
Ural Kholiyorov, PhD, associate professor (Uzbekistan)
Olmos Ulviy Binnatova, doct.of philol. sciences, professor (Azerbaijan)
Karl Rayxl, doct.of philol. sciences, professor (Germany)
Vali Salvash Elok, doct. of philol. sciences, professor (Turkey)
Dorota Silvia, PhD, associate professor (Poland)
Muslihiddin Mukhiddinov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Ibodulla Mirzaev, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Abdi Mmatov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Suyun Karimov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Muhammadkhon Khakimov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Nafas Shodmonov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Dilmurod Kuronov, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Muradkasim Abdiyev, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Bakhtiyor Mengliev, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Normat Yuldashev, doct. of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Bakhtiyor Kholmukhamedov, doct. of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Bobonazar Murtazaev, cand.of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Askar Eshmuminov, doct.of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Obidjon Shofiev, PhD, associate professor (Uzbekistan)
Zafar Umurkulov, PhD (Uzbekistan)
Nurali Amonturdiev, PhD (Uzbekistan)
Hakim Akhmedov, PhD (Uzbekistan)
Abdulla Khudaykulov, PhD (Uzbekistan)
Ahad Shukurov, PhD (Uzbekistan)
Eshnazar Jabbarov, PhD (Uzbekistan)
Abdumurod Arslonov, PhD (Uzbekistan)
Sirojiddin Turdimurodov, PhD (Uzbekistan)
Umida Rakhimova, PhD (Uzbekistan)
Gulchekhra Begmatova, PhD (Uzbekistan)
Nargis Kurbanazarova, PhD (Uzbekistan)
Muyassar Kholova, PhD (Uzbekistan)
Shoira Omonturdiyeva, PhD (Uzbekistan)
Sherzod Turdikulov, PhD (Uzbekistan)
Alibek Omonturdiev, PhD (Uzbekistan)
Humayun Nadim Muhammad, PhD (Uzbekistan)

Technical editor: Bakhodir Turaliyev

М У Н Д А Р И Ж А

TILSHUNOSLIK

DARVISHOV IBROHIM
Shevalardagi ayrim fonetik-fonologik belgilar
(Janubi-g‘arbiy Namangan qipchoq shevalari misolida) 7

ПАНЖИЕВА НАСИБА НАРМАХМАТОВНА
Теория концептуальной интеграции как
инструмент анализа стилистических приёмов 10

QO‘ZIYEV UMIDJON YANDASHALIYEVICH,
QO‘CHQORALIYEVA FOTIMA ZOKIRJON QIZI
Til kontakti va so‘z o‘zlashuvi muammolari 13

BEGMATOVA GULCHEHRA
«Qush» semantik komponentli idiomalar tadqiqiga doir kuzatishlar 16

QAZAQOVA NOZIMA ABDULBOQIYEVNA,
HAMRAYEVA YORQINOY NABIJANOVNA
Matn kommunikativ-pragmatik tahlilining asosiy tamoyillari 19

SHAMSUDINOVA IKHBOL
Yordamchi so‘zlar bazasini yaratishda reprezentativlikning ahamiyati 23

BABAXANOVA DILAROM AXMATXANOVNA
Nutqda paremiyalarga xos milliy-madaniy konseptlarning ifodalanishi 27

ПАНЖИЕВ НОРМАХМАТ
Теоретические аспекты соотношения фрейма и концепта 31

KULTAYEVA FAZILAT
Hududiy ergonimlarning leksik-semantik tabiati 34

RAXMANOV BOTIR ABDURASULOVICH
Surxondaryo dialektal- etnografik leksikasida turli din va madaniyat belgilari 38

QODIROVA MUKADDAS TOG‘AYEVNA
Biznes diskursini sinergetik yondashuvda o‘rganish masalasi 41

RAHIMOVA ZEBINISO SHOMANSUR QIZI
Jargonlar haqida ba’zi mulohazalar 45

ЗАРИПОВА МАТЛУБА КУЛФИДИНОВНА
Тенденции негативной оценки в узбекских и русских пословицах 48

TURDALIYEV OLIMJON FAYZULLAJON O‘G‘LI
Ogahiy tarjimasidagi «Guliston» asarida qo‘shma fe’llarning berilishi 52

FARMONOVA UMIDA MAXSUTALIYEVNA
«Qisasi Rabg‘uziy» asarida qo‘llangan frazemalarning lingvostatistik
tahlili va keyingi davr tiliga munosabati 55

XASANOVA KAMILA BAXTIYOROVNA
Etnografik leksika va stereotiplar 58

DARVISHALIYEVA MAHLIYO RUSTAMALI QIZI
Mahmud Koshg‘ariy davri turkiy til va hozirgi Namangan
qipchoq shevalari fonetik xususiyatlari 61

МУНДАРИЖА

USMONALIYEV SHAHBOZ
O‘zbek tilshunosligida teonimlarning tadqiqi: muammolar va yechimlar 64

MAMIROVA XAYRINISO KOMILJON QIZI
Birinchi tilni o‘zlashtirishga oid nazariyalar 66

XOLMURODOVA SUMBULA NORMO‘MIN QIZI
Tog‘ay Murod asarlari asosida mualliflik korpusini yaratish asoslari va bosqichlari..... 70

IBRAGIMOV YULDASH MATKARIMOVICH
Qoraqalpog‘iston o‘zbek shevalari leksikasi tadqiqi masalasi 72

ADABIYOTSHUNOSLIK

РЎЗИҚУЛ МУСТАФОҚУЛОВ,
НАФОСАТ САЙФИДДИНОВА,
Икки дарё оқиб ўтди..... 75

SHUKUROV AHAD
Satrlarga sig‘mas so‘zlarim… 81

АМАНЖОЛОВА ДЖЕММА БОЛАТОВНА,
ШАЙМЕРДЕНОВА НУРСУЛУ ЖАМАЛБЕКОВНА
От устной традиции к цифровому архиву: сохранение и популяризация тюркского эпоса в XXI веке… 83

KARIMOV OBIDJON
Alisher Navoiy irfoniy olamining yangicha talqini..... 87

КАДИРОВА ОЛИЯ ХАМЕДОВНА
Литература как пространство идентичности: диалог русской и узбекской малой прозы в постсоветскую эпоху… 90

ПУЛАТОВА САЙЁРА ЮЛДАШОВНА
Проблемы и достижения в переводе «Улисса» на узбекский язык…..... 93

UMAROV BOBOQAND IKROMOVICH,
Xurshid Davron she’riyatida ijtimoiy iztirob va ruhiy yolg‘izlik 97

KARJAVUV G‘OLIB AZAMAT O‘G‘LI
Muhammad Sharif Gulxaniyning masalchilikdagi badiiy mahorati…..... 100

UMARALIYAVA NAFISA QURBONALI QIZI
Zamon va shaxs ruhiyatining obrazlar orqali akslanishi…..... 104

BERDIBOYEV ULUG‘BEK SOATBOY O‘G‘LI
Tipologik talqin: adabiy tafakkur, poetik idrok, matn stlistikasi munosabati… 107

DUYSENBAYEV OLIMJON ISMAILOVICH
Romanda syujet va xarakter dinamikasi… 109

Резюме. В статье рассматривается системная организация негативной оценки в пословичном фонде узбекского и русского языков. Определяются ключевые концепты отрицательной оценочности, лингвокультурные механизмы их выражения, а также прагматические функции, выполняемые пословицами в социально-коммуникативной среде. Особое внимание уделяется когнитивным моделям интерпретации зла, ошибок, пороков и моральных отклонений, представленных в языковом сознании двух народов. Проводится сопоставление семантических и культурных признаков, формирующих устойчивые стереотипы отрицательной оценки.

Filologik tadqiqotlar: til, adabiyot, ta'lim. 2025; 10
ISNN: 2181-1741 (Print)
ISNN: 2181-1725

OGAHIY TARJIMASIDAGI «GULISTON» ASARIDA QO'SHMA FE'LLARNING BERILISHI

Turdaliyev Olimjon Fayzullajon o'g'li,
Farg'ona davlat universiteti katta o'qituvchisi

Muhammadrizo Erniyozbek o'g'li Ogahiy mumtoz o'zbek adabiyoti tarixida nafaqat shoir va davlat arbobi, balki tarjimon va tarixshunos sifatida ham muhim o'rin egallaydi. Uning tarjimonlik faoliyati va tarixiy asarlari hozir kunga qadar to'la o'rganilmagan bo'lsa-da, mavjud manbalar Ogahiy ijodidagi ushbu ikki qirraning nazariy va uslubiy jihatdan qanday xususiyatlarga ega ekanini ko'rsatib beradi. Ogahiy asarlarining tarjimalarining aksariyatida forsiy asarlar turkiy (o'zbek) tilga tarjima qilingan.

Ogahiy tomonidan tarjima qilingan asarlardan biri Sa'diy Sheroziyning «Guliston» asaridir. Ushbu asar Ogahiy tarjimasida qisqartirilib, keng qamrovli kitobxonlar uchun mos shaklda tarjima qilingan. Tarjima uslubi hamma vaqt asl matnning ma'nosini saqlagan holda, o'quvchi uchun tushunarli qilib berilgan – ma'noni tushunish, she'riyat ifodasini saqlashga e'tibor qaratilgan. Tarjimada erkinlik va ijodkorlik ko'p o'rinlarda ustunlik qiladi. Bu esa o'z navbatida, o'zga tillardan turkiy (o'zbek) tiliga eng ko'p tarjima qilgan tarjimonning faoliyati tarjima nazariya va lingvistik jihatdan chuqur tadqiqotlarga tortilishi lozimligini ko'rsatadi. Ushbu maqolada «Guliston» asarining Ogahiy tarjimasidagi variantining ayrim til birliklari tahlil qilinadi.

Ogahiy tarjima jarayonida asliyatning mazmunini saqlashga alohida e'tibor qaratish bilan birga o'z zamonasining kitobxoniga tushunarli, sodda va xalqona til bilan yetkazishga harakat qilgan. Xususan, quyidagi jumlada asliyatdagi jumlaning mohirona o'girilganiga guvoh bo'lamiz. Ikki yonma-yon kelgan qo'shma fe'lning biri tarjimada ravishdosh, ikkinchisi qo'shma fe'l shaklida tarjimada berilgan. Mazkur holat boshqa o'rinlarda ham uchraydi. Bu holatni tarjima jarayonidagi bir usul sifatida ham ko'rsatish mumkin:

کار ها و طوعا پسندید و بر حسن رای او آفرین گفت و وزیر سخن شاه را عرض کرد.

Vazir soxan-e šāhrā kārhan o tav'an pasandid o bar hosnrāy-e malek ***āfarin goft*** *o* ***arz kard*** (10 b).

Ogahiy tarjimasi: *Vazir bu so'zni eshitib, xoh-noxoh qabul etti va podshohning aqlig'a* ***taxsin ko'rguzub, dedi*** (21 b).

«Dehxudo» lug'atida qo'shma fe'lining *«arz qilmoq», «taqdim qilmoq», «namoyish qilmoq», «oshkor qilmoq», «bayon qilmoq», «aytmoq», «tatbiq qilmoq»* kabi ma'nolari berilgan[1]. Mazkur **عرض کردن** (arz kardan) fe'li «aytmoq» ma'nosida kitobiy va rasq

[1] لغتنامه ده خدا. علی اکبر ده خدا جلد ۱۵ . ص ۹۱۹۵

miy uslubda suhbatdoshning mavqeyi nuqtayi nazaridan kelib chiqib, keng qo‘llaniladi. Yana shuni ta’kidlash kerakki, baho semasi leksemalarning o‘zaro semantik munosabatida ochiqroq ko‘rinadi[1]. Asliyatdaآفرین گفتن (āfarin goftan) fe’lidan so‘ng qo‘llangan کردن عرض (arz kardan(fe’li گفتن (goftan) sodda fe’lining semantik-funksional muqobili sifatida ishlatilganini sezish mumkin. «Sinonimiya tabiati murakk« ab: Bir tomondan sinonim so‘zlar ma’no jihatidan boshqa sinonimlarga mos kelsa, boshqa tomondan, ular o‘rtasida stilistik va semantik belgilar tafovuti mavjud bo‘ladi»[2]. Shu fikrga tayangan holda matnda murojaat qilinayotgan shaxs oliy martaba egasi ekanligini hisobga olib muallifning mazkur fe’lni qo‘llashdan ikkita maqsadini sezish mumkin: Birinchidan, گفتن آفرین (āfarin goftan) qo‘shma fe’lining tarkibiy qismi bo‘lgan گفتن (goftan) yordamchi fe’lini takrorlamaslik, ikkinchidan, murojaat yuqori martabali shaxsga yo‘naltirilgani uchun ikki ko‘rinishdagi fe’llardan foydalanadi. Bu ham, albatta, matnning jozibasini oshirish, musiqiylikni ta’minlash, matnning ichki garmoniyasini ushlash funksiyasini bajaradi. Ogahiy ham muallifning maqsadini his qilgan holda asliyatdagi nozikliklarni tarjimada ham bor bo‘yicha ifodalashga intilgan. گفت آفرین (āfarin goft)ni «tahsin ko‘rguzub» qo‘shma fe’li vositasida, کرد عرض (arz kard)ni esa «dedi» sodda fe’li orqali o‘zbek tiliga o‘giо radi. Shuningdek, asliyatdagi qofiyani ham saqlashga harakat qiladi, bu esa tarjimada so‘zlarning qay yo‘sinda berilishini belgilaydi:

Vazir bu so‘zni **eshitib**, xoh-noxoh **qabul etti** va podshohning aqlig‘a **taxsin ko‘rguzub, dedi**.

Jumladagi qofiyadoshlik fe’l turkumining vazifaviy shakllari ravishdosh (eshitib, taxsin ko‘rguzub) va sof fe’l shakli (qabul etti, dedi) orqali yuzaga chiqarilgan. Ba’zi o‘rinlarda ikki qo‘shma fe’l uchun bir fe’liy komponentning qo‘llanganligi kuzatiladi:

عاصیان از گناه توبه کنند
عارفان از عبادت استغفار.

Āsiyān az gonāh ***toube konand***
Ārefān az ebādat ***esteyfār*** (68 b).
Jurmidin osiy ***aylagay tavba***
Zuhdidin orif ***etgay istig‘for*** (47 b).

توبه کردن Bu esa she’riy matnda lisoniy vositalarni tejash, nutqiy ortiqchalikka yo‘l qo‘ymaslik, ritmni ushlash maqsadidan kelib chiqqan. Quyidagi baytda کنند (*konand*) کردن (*kardan*) sodda fe’lining III shaxs, ko‘plik, hozirgi zamon shakli) ko‘makchi fe’li so‘z yasovchilik vazifasida توبه کردن (toube kardan) ham استغفار کردن (esteyfār kardan) ham bir matnda ayni bir vazifada ya’ni kesim vazifasida kelgan: توبه کنند (toube konand) – prepozitiv, استغفار کنند (konand) postpozitiv kesimlardir. توبه کردن (toube kardan) lisoniy jihatdan to‘liq, استغفار کردن esa qisman shakllangan kesimlar. استغفار (esteyfār…) elliptik kesim deb ham ataladi. Bu o‘rinda birinchi fe’l tarkibidagi کنند (konand) unsuri noverbal xarakterda استغفار (esteyfār…)ga ham aloqador element hisoblanadi, uning shaklan ifodalanmaganligi uslub jihatdan me’yoriydir. Agar shu matnda u کنند استغفار

(esteyfār konand) shaklida qo‘llanganda uslubiy me‘yoriylik barham topib, lisoniy ortiqchalikka yo‘l qo‘yilgan bo‘lar edi. Endi diqqatimizni Ogahiy tomonidan qilingan tarjima variantiga qaratamiz: Jurmidin osiy **aylagay tavba,** Zuhdidin orif **etgay istig‘for**. Ko‘rib turganimizdek, tarjimada asliyatdagi کنند توبه (toube konand) va … استغفار (esteyfār…) qo‘shma fe’llari lisoniy jihatdan to‘liq shakllangan holatda – «aylagay tavba», «etgay istig‘for» tarzida o‘z muqobilini topgan. Asliyatda ikkinchi qismi noverbal ifodalangan استغفار (esteyfār…) qo‘shma fe’li ham tarjimada to‘liq shaklda namoyon bo‘lgan. Ogahiy ushbu bayt tarjimasida, nafaqat takrordan qochgan balki, o‘zbek tilidagi yordamchi fe’l bo‘lib kela oladigan nosinonim sodda fe’llar – «aylagay», «etgay» dan unumli foydalanib, ular vositasida baytning qofiyasini yuzaga keltirgan: Jurmidin osiy **aylagay** tavba Zuhdidin orif **etgay** istig‘for**.** Shuningdek, har ikki – توبه کردن (toube kardan) va استغفار کردن (esteyfār kardan) qo‘shma fe’llarining tarjimasini berishda transpozitsiya (o‘rin almashtirish) usulidan foydalangan, ya’ni asliyatda qo‘shma fe’llarning ism qismi avval, fe’liy qismi esa keyin berilgan, tarjimada esa ular musiqiylikni ta’minlash va vazn talabi bilan transpozitsion holatda ishlatilgan. Har ikki tilda ham vaziyat talabi bilan qismlarining transpozitsion holatda kela olish xarakteri qo‘shma fe’llarni boshqa turkum qo‘shma so‘zlaridan ajratib turadi. Shuningdek, har ikki qo‘shma fe’l ismiy qismlarining tarjimasiz, fonetik tarkibi jihatidan o‘zgarish bilan berilishi bu so‘zlarning tarjima tilida ham iste’molda ekanligi, qo‘llanilishi hamda oddiy xalq uchun ham tushunarli bo‘lganidan dalolat beradi. Quyida ham bir jumla tarkibida kelgan ayni bir sodda fe’l birinchi qo‘shma fe’lni lisoniy jihatdan to‘liq shakllantirib, ikkinchi qo‘shma fe‘lga esa noverbal xarakterda aloqador holatda berilgan. Asliytadagi qo‘shma fe’lning ismiy qimi Ogahiy tomonidan tarjimasiz berilgan ismiy qismlari – «xurushg‘a,

[1] Турсунов У., Мухторов А., Раҳматуллаев Ш. Ҳозирги ўзбек адабий тили. – Тошкент: Ўзбекистон, 1992. – Б. 56.
[2] Saydaliyeva G. Sinonimlar almashinuvi stilistik uslub sifatida//Til va adabiyot ta’limi. – 2018. №3, – B. 32-37.

jo‘shg‘a» jo‘nalish kelishigidagi so‘z shakllari bir qaʀ rashda qo‘llanma so‘zlarga o‘xshaydi. Ammo Ogahiygacha bo‘lgan davrlarda ham bu so‘zlarning asarlada uchratilishi yuqoridagi fikrni inkor etadi va normal holat ekanligini isbotlaydi. Tilshunoslikda bunday birliklarga nisbatan qo‘llanma so‘zlar termini ishlatiladi. Qo‘llanma so‘zlar genetik jihatdan boshqa tilniki bo‘lgani holda, turli sabab va maqsadlar natijasida o‘zga til matnlarida uchraydigan leksemalardir[1]. Bunday birliklar kontekstda o‘ziga xos kommunikativ va uslubiy ma’no xususiyatlariga ega bo‘lib, matnda ma’lum vazifalarni bajaradi[2]. Bu holat har ikki tilning borliqdagi tushunchalarni ifoda etishning xususiy usulidan kelib chiqadi.

«Dehxudo» lug‘atida har ikki qo‘shma fe’l – در خروش آمدند (dar xoruš āmadan) va آمدن جوش به (be juš āmadan) murakkab masdar sifatida qayd etilgan[3]. Quyida keltirilgan jumladagi آمدند در خروش (dar xoruš āmadand) lisoniy jihatdan to‘la, جوش به... (be juš…) esa qisman shakllangan qo‘shma fe’ldir. Birinchi qo‘shma fe’l tarkibidagi «omadand» (keldilar) yoʀ damchi fe’li noverbal xarakterda ikkinchi جوش به... (be juš…) fe’liga ham aloqadordir. Ikkinchi fe’l tarkibidagi mazkur qismiy yetishmovchilik ham uslub jihatidan, ham «Guliston» asarining xususiyatini hisobga olgan holda, qofiyadoshlikni ushlash va takroriylikni oldini olish maqsadidan kelib chiqqan me’yoriylikdir:

من از شرابِ این سخن مست و فُضالهٔ قَدَح در دست، که رونده‌ای بر کنارِ مجلس گذر کرد و دورِ آخر در او اثر کرد و نعره‌ای زد که دیگران به موافقتِ او در خروش آمدند و خامانِ مجلس به جوش.

*Man az šarāb-e in soxan mast o fazāle-ye γadah dar dast ke ravandeyi bar kenār-e majles gozar kard o āxer dar u asar kard- naareyi zad ke digarān be movāfeγat-e u **dar xoruš āmadand** va xādemān -e majles **be juš.*** (78)

Ogahiy tarjimasi: *Chun ushbu so‘z sharobidin mast erdimkim, bir kishi yo‘li majlis kanoridin tushub, ushbu so‘z qulog‘iga yetushdi va anga ta‘sir etib, bir na‘ra urdikim, o‘zgalar dag‘i anga muvafaqat qilib **xurushg‘a** va majlis xodimlari dag‘i **jo‘shg‘a kirdilar**.* (51)

Ogahiy tomonidan qilingan tarjimada ham mana shu me’yoriylikka amal qilingan: (در آمدند خروش dar xoruš āmadand(, به جوش)be juš («xurushg‘a…», «jo‘shg‘a kirdilar». Tarjimada asliyatda to‘liq holatda kelgan qo‘shma fe’l qisman, aksincha qismiy holatda kelgan qo‘shma fe’l esa to‘liq tarzda o‘girilgan. Bu holatda ham takrordan qochish uchun bir fe’lning yordamchi qismi tushirilgan. Tabiiyki, usul bu matnning yashash tarzi, mavjudlik shaklidir. Har bir uslub o‘ziga xos sistema bo‘lib, tegishli lisoniy birliklar va grammatik shakllar va barqarorlashgan me’yorlar jami sifatida yaxlitlikni tashkil etadi. Matnni ana shunday uslubiy yaxlitliksiz tasavvur etib bo‘lmaydi[4].

Xulosa o‘rnida aytish mumkinki, «Guliston» matnini ham asarning o‘ziga xos ifoda uslubisiz tasavvur qilish qiyin. Muallif matnning estetik zavqliligi va ta’sirchanligini ta’minlash maqsadida, o‘ziga xos ichki bir ritmni, musiqiylikni, garmoniyani kuchaytiruvchi ohangdor va jozibador so‘zlardan foydalangan. Tarjimon ham aslida ijodkor hisoblanadi. Ogahiy ham mana shu zarbni tarjimada ham berishga erishgan.

Rezyume. This article is dedicated to the analysis of the methods used in translating compound verbs in Ogahiy’s version of the work «Guliston». It explores Ogahiy’s skill as a translator and the unique linguistic features of his translation, comparing the original text with its translated version.

Резюме. Данная статья посвящена анализу способов передачи составных глаголов в переводе произведения «Гулистан», выполненном Огахи. В ней рассматривается мастерство Огахи как переводчика, а также лингвистические особенности перевода путём сопоставления оригинального текста и перевода.

[1] Ўзбек тили лексикологияси. – Toshkent: Фан, 1981. – Б. 88.

[2] Улуқов Н. “Меҳробдан чаён” романида қўлланган арабий, форсий киритмаларнинг услубий хусусиятлари//Нутқ маданияти ва тилшуносликнинг долзарб муаммолари. Фарғона, 2016. 58-64 б.

[3] ده خدا جلد ۱. ص ۹۹۹۵ لغتنامه ده خدا. علی اکبر .

[4] Yo‘ldoshev M. Badiiy matn lingvopoetikasi. – Toshkent: Fan, 2008. – B. 86.